

همکاران محترم بخوانند

دستورالعمل استفاده از کتاب‌های کار ۵ بعدی دکتر آی کیو

همکار گرانقدر - سلام

کتاب‌های ۵ بعدی دکتر آی کیو، نسل پیشرفته‌ی کتاب‌های کار به شمار می‌روند. لازم است قبل از معرفی این کتاب‌ها به دانش‌آموزان، با محتوا و شیوه‌ی استفاده از آن‌ها آشنا شوید.

● **بعد اول - درسنامه:** آموزش کامل مفاهیم کتاب درسی در ابتدای هر جلسه، باعث می‌شود تا شما دبیر گرامی، ضمن داشتن طرح درس مورد قبول، در کوتاه‌ترین زمان ممکن به بالاترین بازدهی در تدریس خود دست یابید. ضمن این‌که به‌پای قرائت درسنامه و نسخه‌برداری‌های گاه‌ناقص دانش‌آموزان، زمان بیشتری از کلاس درس را می‌توانید به حل تمرین‌های بیشتر بپردازید. لازم به ذکر است، در برخی کتاب‌های پایه‌ی اول دبستان، به دلیل پایین بودن سطح سواد فونداری دانش‌آموزان، از ارائه‌ی درسنامه‌های کتبی پرهیز شده و به آموزش شفاهی در سایت دکتر آی کیو بسنده شده است.

● **بعد دوم - کار در کلاس:** به جرأت می‌توان گفت که تمرین‌ها و پرسش‌های بدون پاسخ کتاب‌های دکتر آی کیو از لحاظ تنوع و گوناگونی بی‌نظیر هستند. شما همکار گرامی می‌توانید از تمرین‌های بدون پاسخ پس از درسنامه‌ها که معمولاً با نام کار و تمرین ارائه شده‌اند، جهت کار در کلاس استفاده نمایید.

● **بعد سوم - آمادگی تیزهوشان:** با پیشرفت سطح آموزش دانش‌آموزان در سال‌های اخیر، این نیاز احساس شد تا قسمتی از کتاب‌های دکتر آی کیو جهت آمادگی دانش‌آموزان تیزهوش طراحی شود. علاوه بر این، سطح کلی تمرین‌ها و پرسش‌های بدون پاسخ کتاب در حدی است که به فوبی سطح انتظار دبیر و دانش‌آموز برتر را اغنا کند.

از آن‌جا که پرسش‌های آزمون‌های آزمایشی رایج در کشور و آزمون‌های ورودی مدارس فاضل، اغلب در قالب تست و پرسش چهارگزینه‌ای طراحی می‌شوند، پرسش‌های بخش آمادگی تیزهوشان را به صورت چهارگزینه‌ای طراحی کرده‌ایم تا دانش‌آموزان عزیزمان با شیوه‌ی پاسخ‌گویی به پرسش‌های چهارگزینه‌ای نیز آشنا شوند. برپایه‌ی این پایه‌ی اول دبستان، به دلیل سطح پایین سواد فونداری دانش‌آموزان و کم بودن اهمیت پرسش‌های چهارگزینه‌ای، این مورد، از کتاب‌های دکتر آی کیو حذف شده است.

● **بعد چهارم - کار در منزل:** در انتهای کتاب، به تعداد درس‌ها و جلسه‌ها، کاربرگ‌های مروری، جهت کار در منزل دانش‌آموزان طراحی شده است. دانش‌آموزان می‌توانند پس از حل کاربرگ هر جلسه، آن را از خط برش تعبیه شده، قیچی کرده و جهت تصحیح به شما دبیر و همکار گرامی تمویل نمایند.

● **بعد پنجم - آموزش تصویری:** بدون شک مهم‌ترین و منحصراً به‌فردترین ویژگی کتاب‌های دکتر آی کیو، مجهز بودن این سری از کتاب‌ها به آموزش تصویری در سایت اختصاصی www.DriQ.com می‌باشد. دانش‌آموزان می‌توانند بنا به تشفیص شما دبیر گرامی، قبل از ورود به کلاس، تدریس جلسه‌ی موردنظر را در سایت دکتر آی کیو دنبال کنند تا با حضور ذهن و دانش نسبی در کلاس شما حاضر شوند. علاوه بر این، چنان‌چه دانش‌آموزی بنا به کسالت یا هر دلیل دیگری، جلسه‌ای از کلاس ارزشمند شما دبیر گرامی را از دست داد، می‌تواند با مراجعه به سایت دکتر آی کیو از تدریس همان جلسه بهره‌مند شود تا در فهم ادامه مطالب دچار مشکل نشود.

برین ترتیب در طراحی و تولید مجموعه کتاب‌های کار ۵ بعدی دکتر آی کیو، تلاش بر این بوده تا این کتاب‌ها در کلاس و منزل بتوانند کمک‌حال شما دبیر گرامی باشند. لطفاً با پیشنهادات سازنده‌ی خود، ما را در بهبود کیفیت این سری از کتاب‌ها یاری نمایید.

ایمیل کتاب‌های دکتر آی کیو: DriQbooks@gaj.ir

تلگرام کتاب‌های دکتر آی کیو: [@micro_iQ_gaj](https://t.me/micro_iQ_gaj)

ستایش

واژه‌نامه

فکرت: اندیشه، تفکر	فروغ: روشنایی، نور، پرتو
برافروخت: روشن کرد	خرد: عقل
فضل: بخشش و احسان	تاب: توانایی و توان
فیض: بخشش، عطا، لطف	تعالی: بلندمرتبه، برتر
گلشن: گلزار، گلستان	تجلی: پیدا شدن
جمله: همگی	دیده: چشم، نگاه، نظر

مفاهیم درس

به نام آن که جان را فکرت آموخت چراغ دل به نور جان برافروخت

مفهوم با نام آن خدایی که به انسان فکر کردن را یاد داد و دل او را که مانند چراغی است، با نور جان، نورانی و روشن کرد.

ز فضلش هر دو عالم، گشت روشن ز فیضش خاکِ آدم، گشت گلشن

مفهوم از بخشش خداوند، دنیا و آخرت روشن شد و جسم خاکی آدم (انسان) به گلستانی زیبا تبدیل شد.

نکته در اینجا به آفرینش انسان از خاک اشاره شده است.

جهان جمله فروغ نور حق دان حق اندر وی ز پیدایی است پنهان

مفهوم تمام جهان و پدیده‌های آن را پرتوی از نور خداوند بدان که خداوند از شدت آشکار بودن، در این دنیا ناپدید و پنهان به نظر می‌رسد.

خرد را نیست تاب نور آن روی برو از بهر او چشم دگر جوی

مفهوم عقل انسان توانایی و قدرت دیدن روی خداوند را ندارد. پس ای انسان، برای دیدن خداوند، در جستجوی چشم دیگری باش.

نکته برای درک خداوند باید از راه دل (غیرمادی) تلاش کرد، نه با چشمانی که قادر به دیدن ظواهر هستند.

در او هر چه بگفتند از کم و بیش نشانی داده‌اند از دیده‌ی خویش

مفهوم هر چیزی که در وصف خداوند گفته‌اند، بر اساس تصوّر و دریافت ایشان از خداوند بوده است.

به نزد آن که جانش در تجلی است همه عالم کتاب حق تعالی است

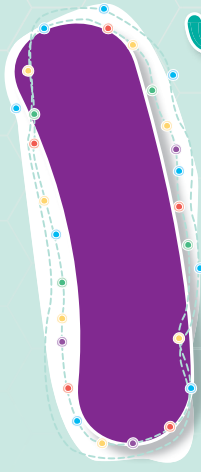
مفهوم برای کسی که جان و دلش محلّ حضور و تابش نور خداوند باشد، همه‌ی دنیا مانند کتابی است که در آن وجود خداوند برایش آشکار می‌شود.

۷

ستایش | به نام آنکه جان را فکرت آموخت

درس

معرفت آفریدگار

واژه‌نامه

نعمت: روزی	زار: ضعیف و ناتوان، نحیف
ربیع: بهار	اندیشه کردن: فکر کردن
موزون: دارای وزن و آهنگ، سنجیده	سپاس‌داری: شکرگزاری، سپاس‌گزاری
مخلوق: آفریده شده	حک: تراشیدن، خراشیدن
خلق: مردم، آفریده	برکه: آبگیر، تالاب
معرفت: شناخت به علم و دانش	مشاجره: با هم نزاع کردن و دعوا کردن
نظر: رای و عقیده	لغزید: سُر خورد
هوشیار: باهوش	سیلی: چک
غفلت: بی‌خبری، نادانی	قُمری: پرنده‌ای خاکستری رنگ و کوچک‌تر از کبوتر
گردون: آسمان	صخره: سنگ بزرگ
مرغزار: سبزه‌زار، چمن‌زار	

۸

کتاب | فارسی ششم

مفاهیم درس

این همه خلق را که شما ببینید، بدین چندین بسیاری، این همه را خالق است که آفریدگار ایشان است و نعمت بر ایشان از وی است.

مفهوم این آفریدگان بسیاری را که می‌بینید، آفریننده‌ای دارند که آن‌ها را آفریده است و به همه‌ی این آفریده‌هایش روزی و نعمت بخشیده است.

آفریدگار را نباید پرستیدن و بر نعمت او سپاس‌داری باید کردن.

مفهوم خداوند را باید پرستید و برای نعمت و روزی‌اش شکرگزار بود.

اندیشه کردن اندر کار خالق و مخلوق، روشنایی افزایش اندر دل و غفلت از این و ناندیشیدن، تاریکی افزایش اندر دل و نادانی، گمراهی است.

مفهوم فکر کردن در کار خداوند و آفریده‌هایش، سبب آگاهی و شناخت بهتر و بیشتر خداوند و دنیای هستی می‌شود و بی‌توجهی به این کار، موجب نادانی انسان می‌شود و نادانی همان گمراهی است.

باد بهاری وزید از طرف مرغزار باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغ زار

مفهوم باد بهاری از سمت سبزه‌زار و چمن‌زار وزید و دوباره آواز پرنده‌های عاشق و دوستدار طبیعت به آسمان بلند شد.

خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

مفهوم بلند شو و قدر وزش باد بهاری و آواز زیبا و آهنگین پرنده و بوی خوش لاله‌زار را بدان.

هر گل و برگ که هست یاد خدای کند بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار

مفهوم تمام پدیده‌ها در طبیعت خداوند را یاد می‌کنند. بلبل و قمری در آوازشان چه می‌خوانند؟ آن‌ها نیز در آوازشان خداوند را یاد می‌کنند.

برگ درختان سبز در نظر هوشیار هر درخش دفتر است معرفت کردگار

مفهوم از نظر انسان دانا و باهوش، هر برگ درخت مانند دفتری از شناخت خداوند است.

دانش‌های زبانی و ادبی

جمله: ما انسان‌ها مقصود خود را به صورت جمله بیان می‌کنیم.

جمله عبارت است از یک یا چند کلمه که پیام کاملی را از گوینده به شنونده می‌رساند.

نکته گاهی نویسندگان یا شاعران برای زیبا شدن سخن و کلام و موزون شدن شعر، اجزای جمله را جابه‌جا می‌کنند؛ یعنی فعل را به جای اینکه در آخر جمله بیان کنند، در آغاز یا گاهی در وسط جمله می‌آورند. مانند:

جدا شد یکی چشمه از کوه‌سار به ره گشت ناگه به سنگی دچار

فعل

فعل

انواع جمله: جمله انواع گوناگونی دارد که عبارتند از:

۱ **جمله‌ی خبری:** جمله‌ای که خبری را مطرح می‌کند.

مثال دو دوست، پیاده از جاده‌ای در بیابان عبور می‌کردند.

۲ **جمله‌ی پرسشی:** جمله‌ای که در آن سؤال یا پرسشی وجود دارد.

مثال به کجا چنین شتابان؟ / آیا تاکنون کوچ پرستوها را دیده‌ای؟

۳ **جمله‌ی امری:** جمله‌ای که در آن مفهوم خواهش یا فرمانی وجود داشته باشد.

مثال برو ای گدای مسکین در خانه‌ی علی زن

۴ **جمله‌ی عاطفی:** هنگامی که می‌خواهیم یکی از احساسات خود را، مانند: تعجب، تشویق، تحسین، دعا، نفرین و ... بیان کنیم، از این نوع جمله استفاده می‌کنیم.

مثال به‌به! چه برفی دارد می‌بارد!

نکته گاهی یک جمله فقط از یک کلمه ساخته شده است.

مثال آمد. (یک جمله‌ی کامل محسوب می‌شود.)

۶

درس ۱ | معرفت آفریدگار

نگارش

هنگام نوشتن باید به این نکته‌ها توجه کنیم:

- ۱ پرهیز از کاربرد کلمه‌های گفتاری و شکسته
- ۲ پرهیز از تکرار کلمه
- ۳ ساده و خوانا نوشتن

کار و تمرین

املا و واژه‌آموزی

۱ کلمه‌هایی را که غلط املایی دارند، مشخص کنید و شکل صحیح آن‌ها را بنویسید.

این همه خلق را که شما بینید، این همه را خالق است که آفریدگار ایشان است و نأمت بر ایشان از وی است.

ناندیشیدن و قفلت از این، تاریکی افزایش اندر دل و نادانی گمراهی است.

۲ مانند نمونه، سه کلمه بنویسید که از دو قسمت تشکیل شده باشد.

نمونه کردگار = کرد + گار

..... + =

..... + =

..... + =

۳ به کمک واژه‌های زیر، جمله‌ها را کامل کنید. (یک کلمه اضافی است).

اندیشه - گمراهی - آفریدگار - نیکی - مخلوق

الف این همه را خالق است که ایشان است.

ب اندیشه کردن اندر کار خالق و روشنایی افزایش اندر دل.

پ نادانی، است.

ت ز روز گذر کردن کن پرستیدن دادگر پیشه کن

۴ کلمه‌های هم‌معنی را پیدا کنید و کنار هم بنویسید.

بهار - سپاس - اندیشه - موزون - تشکر - گردون - ربیع - فکرت - غفلت - مرغزار - سنجیده -
سبزه‌زار - بی‌خبری - آسمان

دانش زبانی و ادبی

۵ اگر بخواهیم بیت زیر را بازنویسی کنیم، کدام کلمه در ابتدا و کدام کلمه در انتهای جمله قرار می‌گیرد؟

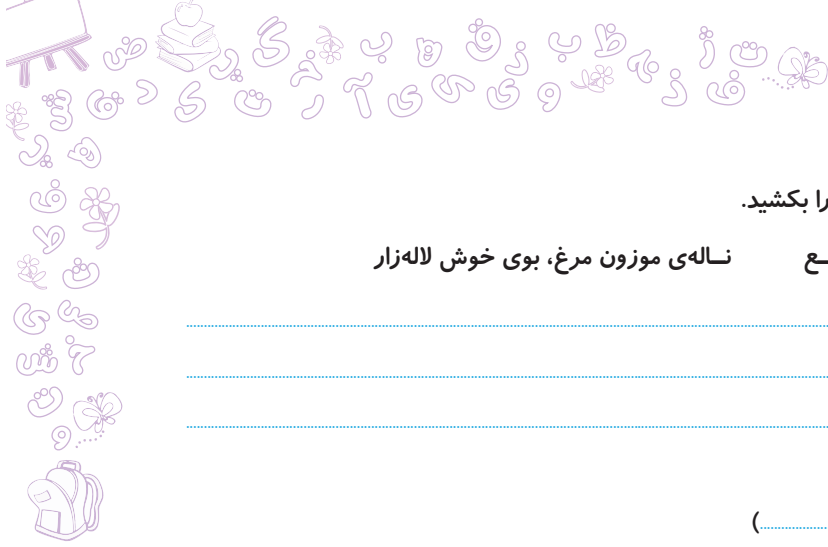
دیر آمدی ای نگار سرمست زودت ندهیم دامن از دست

کلمه‌ی ابتدا: کلمه‌ی انتها:

۱۰

کلاس | فارسی ششم

۶ بیت زیر را ابتدا بازنویسی کنید و سپس نمودار هر جمله را بکشید.

خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

.....

۷ در مصراع زیر، کدام کلمه «فعل» است؟

بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار (فعل:))

۸ با استفاده از کلمه‌ی «گردون»، یک جمله‌ی خبری و یک جمله‌ی پرسشی بنویسید.

خبری:

پرسشی:

۹ با استفاده از کلمه‌ی «گل»، یک جمله‌ی امری و یک جمله‌ی عاطفی بنویسید.

امری:

عاطفی:

۱۰ نوع هر یک از جمله‌های زیر را مشخص کنید.

الف) وقتی افتاد فتنه‌ای (: آشوب) در شام

هر کس از گوشه‌ای فرا رفتند (.....)

ب) ای شکم خیره به نانی بساز

تا نکنی پشت به خدمت دوتا (.....)

پ) مردم بالادست چه صفایی دارند!

(.....)

ت) ز اشک من چه می‌دانی گرانی‌های دردم را؟

(.....)

۱۱ هر یک از عبارتهای زیر چند جمله است؟

الف) گه از اندیشه بر هر سونظر کرد

گه از تشویش سر در زیر پر کرد (.....)

ب) فتاد از پای، کرد از عجز فریاد

ز شاخی مادرش آواز در داد (.....)

پ) هر آن کاو گذشت از ره مردمی

ز دیوان شمر، مشمر از آدمی (.....)

ت) آدمیان را به فضیلت و مزیت (: برتری) عقل از دیگر حیوانات ممیز (: مشخص) گردانید. (.....)

معنی و مفهوم

۱۲ مفهوم بیت زیر را به نثر ساده و روان بنویسید.

برگ درختان سبز در نظر هوشیار هر ورقش دفتریست معرفت کردگار

.....

۱۳ مفهوم کلی هر عبارت را مقابل آن بنویسید.

الف) ز فضلش هر دو عالم، گشت روشن

ز فیضش خاک آدم، گشت گلشن (.....)

ب) باد بهاری وزید از طرف مرغزار

باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغ زار (.....)

پ) هر کس به زبانی صفت حمد تو گوید

بلبل به غزل‌خوانی و قمری به ترانه (.....)

ت) هر گل و برگ که هست یادخامی کند

بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار (.....)

درس ۱ | معرفت آفریدگار

نگارش

۱۴ با هر دو کلمه، یک جمله بنویسید.

اندیشه و محبت:

نادانی و تفکر:

صخره و دریا:

آبادی و گلشن:

۱۵ به کمک کلمه‌های زیر، یک متن کوتاه بنویسید.

محبت - یاد - تاریکی - سپاس‌داری

.....

.....

.....

.....

۱۶ برای تصویر زیر، یک متن کوتاه بنویسید.

.....

.....

.....

.....

۱۷ درباره‌ی بیت زیر، یک ضرب‌المثل بنویسید.

در نعمت خدای بگشاید شکر کن تا خدا بیفزاید

.....

۱۸ در جای خالی، نشانه‌های نگارشی مناسب قرار دهید.

دوستش با تعجب گفت بعد از این که من با سیلی تو را آزردم تو آن جمله را روی شن‌های صحرا نوشتی

ولی حال چرا این جمله را روی صخره حک می‌کنی

۱۹ با توجه به حکایت «محبت»، پیام حکایت را توضیح دهید.

.....

۲۰ نوع جمله‌ی زیر را بنویسید و آن را در یک بند ادامه دهید.

به‌به! چه رود زیبایی! ...

جمله‌ی

.....

.....

.....

۱۳

کتابخانه فارسی ششم

آمادگی برای آزمون تیزهوشان

۱) تعداد غلط‌های املايي کدام گزینه کم‌تر است؟

- ۱) به نزد آن که جان‌ش در طجلی است
- ۲) باد بهاری و زید از طرف مرقرار
- ۳) تو آن جمله را روی شن‌های سحرآ نوشتی، ولی حالا این جمله را روی سخره هک می‌کنی؟
- ۴) تصمیم گرفتند غدري آنجا بمانند و کنار برکه‌ی آب استراحت کنند.

۲) گزینه‌ی متفاوت کدام است؟

- ۱) کم - بیش
- ۲) سفاهت - دانایی
- ۳) تاریکی - روشنایی
- ۴) موزون - هم‌آهنگ

۳) معنی کدام گزینه «فرصت مناسب» است؟

- ۱) قنیمط
- ۲) غنیمط
- ۳) غنیمت
- ۴) قنیمت

۴) بیت «برگ درختان سبز در نظر هوشیار / هر ورقش دفتری‌ست معرفت کردگار» با کدام بیت ارتباط معنایی دارد؟

- ۱) باد بهاری وزید از طرف مرقرار
- ۲) نکوهش مکن چرخ نیلوفری را
- ۳) به نزد آن‌که جان‌ش در تجلی است
- ۴) در او هرچه بگفتند از کم و بیش
- ۱) باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغ زار
- ۲) برون کن ز سر باد و خیره‌سری را
- ۳) همه عالم کتاب حق تعالی است
- ۴) نشانی داده‌اند از دیده‌ی خویش

۵) کدام گزینه، با بقیه متفاوت است؟

- ۱) باد ربیع
- ۲) معرفت آفریدگار
- ۳) ناله‌ی موزون
- ۴) یاد خدا

۶) در کدام گزینه، کلمه‌های هم‌خانواده مشاهده نمی‌شود؟

- ۱) غنیمت - غنایم - مغنم
- ۲) عالم - عملیات - معلومات
- ۳) خلق - خالق - مخلوق
- ۴) حاضر - محضر - حضار

۷) کدام گزینه متفاوت است؟

- ۱) پنهان و پیدا
- ۲) گردون و آسمان
- ۳) فیض و بخشش
- ۴) ضلالت و گمراهی

۸) کدام جمله با بقیه متفاوت است؟

- ۱) خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع
- ۲) به دانش‌گرای و بدو شو بلند
- ۳) برو شیر دزنده باش ای دغل (: حيله‌گر)
- ۴) باد بهاری وزید از طرف مرقرار

۹) کدام گزینه با بقیه ارتباط معنایی کم‌تری دارد؟

- ۱) بی‌یاد تو نیست هیچ مرغی
- ۲) در سبزه و باغ و بوستان‌ها
- ۳) هر گل و برگ‌ی که هست یاد خدا می‌کند
- ۴) خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع
- ۱) سیم‌رغ و عقاب و باز و شاهین
- ۲) ذکر تو کند در آشیان‌ها
- ۳) بلب و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار
- ۴) ناله‌ی موزون مرغ بوی خوش لاله‌زار

تیزهوشان ۹۳ - ۹۲

۱۳

درس ۱ | معرفت آفریدگار

تیزهوشان ۹۳ - ۹۲

تیزهوشان ۹۴ - ۹۳

۱۰ کدام گزینه با متن زیر ارتباط معنایی بیشتری دارد؟

«اندیشه کردن اندر کار خالق و مخلوق، روشنایی افزایش اندر دل.»

۱ باد بهاری وزید از طرف مرغزار	۲ کسی که توانا شد و تندرست
۳ برگ درختان سبز در نظر هوشیار	۴ خداوند بخشنده‌ی دست گیر
۱ باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغ زار	۲ خرد را به مغزش فروزندگی است
۳ هر ورقش دفتری‌ست، معرفت کردگار	۴ کریم خط‌ابخش پوزش پذیر

پاسخ تشریحی آزمون تیزهوشان

۱ ۱ طجلی ← تجلی

بررسی سایر گزینه‌ها:

۲ وزید ← وزید / مرغزار ← مرغزار

۳ سحرا ← صحرا / سخره ← صخره / هک ← حک

۴ غدری ← قدری / استراحت ← استراحت

۲ ۴ در همه‌ی گزینه‌ها، واژه‌ها متضاد هستند، ولی در گزینه‌ی (۴) هم‌معنی هستند.

۳ ۳

۳ ۴ بیت سؤال و گزینه‌ی (۳) هر دو به مفهوم «شناخت خداوند از طریق دقت در آفریده‌ها» اشاره می‌کند.

۳ ۵ در «ناله‌ی موزون»، «ناله» اسم است و «موزون» کلمه‌ای است که درباره‌ی ناله توضیح می‌دهد.

بررسی سایر گزینه‌ها:

۱ باد ربیع: «باد و ربیع» هر دو اسم هستند.

۲ معرفت آفریدگار: «معرفت و آفریدگار» هر دو اسم هستند.

۴ یاد خدا: «یاد و خدا» هر دو اسم هستند.

۲ ۶ «عالم، معلومات» از «ع ل م» ولی «عملیات» از «ع م ل» است.

۱ ۷ پیدا و پنهان «مخالف» هستند، ولی باقی گزینه‌ها «هم‌معنی» هستند.

۴ ۸ جمله‌ی گزینه (۴) «خبری» است، ولی بقیه «امری» هستند.

۴ ۹ این گزینه به «غنیمت شمردن لحظه‌های عمر» اشاره می‌کند، ولی مفهوم سه گزینه‌ی دیگر این است که «تمام موجودات

عالم ذکر خداوند را می‌گویند.»

۳ ۱۰ عبارت سؤال و این گزینه به «شناخت خداوند به وسیله‌ی تفکر کردن در آفریده‌ها» اشاره دارد.

۱۴

کلاس | فارسی ششم

درس

پنج‌ره‌های شناخت

واژه‌نامه

سهل: آسان

خشنودی: خرسندی، خوشحالی، شادی و شادمانی

سرا: خانه، منزل

فریب: فریفتن، مکر، حيله، نیرنگ

مغرور: خودبین، خودپرست، خودخواه

طمع: حرص، زیاده‌خواهی

تله: دام

آشیانه: لانه

آسوده: آرام، آرام گرفته

زیرک: باهوش

خلقت: آفرینش

تفکر: اندیشه، فکر کردن

احسان: خوبی، نیکوکاری، بخشش

درنگ: توقف، صبر

عملکرد: فعالیت

نمایان: آشکار

پیشه: کار، حرفه، شغل

نهراسیم: نترسیم

پدیده: آن چیزی که وجود دارد.

لا بُد: گویا، چنان‌که معلوم است.

همپایه: برابر

۱۵

درس ۲ | پنج‌ره‌های شناخت

واژه‌آموزی

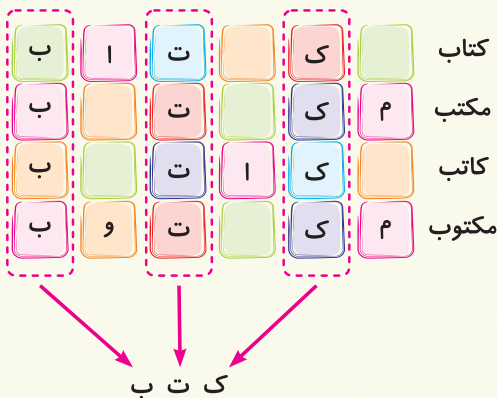
هم‌خانواده: نکته‌ی بسیار مهمی که در املانویسی و تشخیص معانی

بسیاری از کلمه‌ها به ما کمک می‌کند، «هم‌خانواده» بودن کلمه‌ها است.

«هم‌خانواده»، به کلمه‌هایی می‌گویند که در ظاهر نوشتاری خود با یکدیگر

اندکی تفاوت دارند، اما از نظر مفهوم با هم مرتبط هستند.

به کلمات مقابل، توجه کنید.

همان‌گونه که می‌بینید، این چهار کلمه در حروف «ک ت ب» مشترک هستند.

دانش‌های زبانی و ادبی

نهاد: قسمتی از جمله است که معمولاً در ابتدای جمله می‌آید.

فعل: آن بخش از جمله است که معمولاً در انتهای جمله می‌آید.

مثال کودکان، تا نزدیک ظهر آن‌جا بودند.

نهاد فعل

انواع ترکیب: هرگاه دو کلمه با «ب» به هم وصل شوند، یک ترکیب می‌سازند.

مثال مادر سارا – پدر صبور و ...

ترکیب‌ها دو نوع هستند:

۱ **ترکیب وصفی:** از یک اسم و صفت تشکیل شده است. **مثال** دختر خوب

۲ **ترکیب اضافی:** از دو اسم ساخته شده است. **مثال** مادر سارا

برای تشخیص ترکیب‌ها، چند راه وجود دارد:

۱ افزودن «تر» یا «ترین» به پایان ترکیب

۲ افزودن «است» و حذف «ب» از بین ترکیب

نکته اگر ترکیبی با هر دو روش معنی داشت، «ترکیب وصفی» و در غیر این صورت، «ترکیب اضافی» است.

نگارش

هنگام نوشتن، باید در انتخاب واژه‌ها دقت کنیم.

مثال خورشید در آسمان نمایان شد.

خورشید در آسمان آشکار شد.

۱۶

کلاس فارسی ششم

کار و تمرین

املا و واژه‌آموزی

۱ با توجه به معنی واژه‌ها، کلمه‌هایی را که املائی صحیح ندارند، پیدا کنید و شکل صحیح آن‌ها را بنویسید.

برخواست = بلند شد احسان = نیکوکاری

آلی = بسیار خوب، رفیع بحث = مذاکره

۲ با توجه به معنی جمله، جاهای خالی را با یکی از کلمه‌های زیر کامل کنید.

خواست – خاست – بگذارید – بگزارید

الف معلم از جای بر

ب ریحانه از معلم و بقیه‌ی گروه‌ها اجازه

پ دوستان گروه عمل هم نظر خودشان را بیان کنند.

ت معلم از دانش‌آموزان تا به سخنان دوستشان گوش کنند.

ث برای سپاس و شکر نعمت‌های خالق نماز

۳ واژه‌های هم‌معنی را به هم وصل کنید.

دیدن	☒	☐	پسندیده
نیکو	☒	☐	واژگان
عالم	☒	☐	جهان
کلمه‌ها	☒	☐	مشاهده

۴ با توجه به ارتباط کلمه‌ها در هر گروه، واژه‌ی نامناسب را خط بزنید.

الف فکر، تفکر، افکار، کفر، متفکران

ب شرع، مشروع، شعر، شریعت

پ ارتباط ربط، طرب، مرتبط

۵ عبارتهای درست را با علامت ✓ و عبارتهای نادرست را با علامت ✗ مشخص کنید.

الف دو کلمه‌ی «کامل و کلمه» هم‌خانواده هستند.

ب دو کلمه‌ی «فراغت، فارغ» هم‌خانواده هستند.

پ ریشه‌ی سه‌حرفی کلمه‌ی «حجاب»، «ح، ج، ب» است.

۶ هم‌خانواده‌ی هر کلمه را به هم وصل کنید.

صبر	☒	☐	محکوم
محصور	☒	☐	توانا
توانگر	☒	☐	احتساب
حکومت	☒	☐	مدتس
محاسبه	☒	☐	اتکا
مدرسه	☒	☐	صابر
تکیه	☒	☐	حصار

۷ متن زیر را بخوانید و کلمه‌های متضاد را مشخص کنید.

ما فکر می‌کنیم این شباهت‌ها می‌تواند به معنای آن باشد که ما انسان‌ها همه در نقطه‌ی آغاز آفرینش مانند هم هستیم و هر چه

از آن نقطه دور می‌شویم، تفاوت‌ها بیشتر می‌شود.

کلمه‌های متضاد:

دانش زبانی و ادبی

۸ بیت زیر چند جمله است؟

مهرورزان زمان‌های کهــــن هرگز از خویش نگفتند سخن (.....)

۱۷

درس ۲ | پنجره‌های شناخت

۹ نهاد و فعل بیت و جمله‌ی زیر را مشخص کنید.

«ما هم این رسم کهن را بسپاریم به یاد.»

نهاد: فعل:

روستازادگان دانشمند به وزیری پادشا رفتند

نهاد: فعل:

بیت‌های زیر را بخوانید و به پرسش‌های ۱۰ تا ۱۲ پاسخ دهید.

به وقت غلّه، خرمن توده کردی

دل از تیمار کار آسوده کردی

ستم‌ها می‌کشید از باد و از خاک

که تا از گاه می‌شد گندمش پاک

۱۰ هر کدام از بیت‌ها چند جمله هستند؟

۱۱ فعل‌های دو بیت بالا را مشخص کنید و بنویسید.

۱۲ عبارتهای درست را با علامت ✓ و عبارتهای نادرست را با علامت ✗ مشخص کنید.

الف «خرمن» در مصرع اول «نهاد» است.

ب «دل» نهاد مصرع دوم است.

پ هم‌معنی کلمه‌ی «آسایش» در شعر دیده می‌شود.

ت «ستم‌ها می‌کشید از باد و از خاک» فعل است.

۱۳ در بیت زیر، دو ترکیب بیابید و نوع آن‌ها را بنویسید.

هنوز آن ساعت فرخنده دور است

هنوز این لاله بی‌بانگ سرور است

۱۸

کتاب فارسی ششم

۱۴ با یک کلمه از گروه «الف» و یک کلمه از گروه «ب»، ترکیب جدید بسازید.

الف	ب	ترکیب جدید
گوهر	پسندیده	
کالا	تابناک	
قطره	گران‌بها	
حرف	اشک	

معنی و مفهوم

۱۵ مفهوم کلی هر بیت را مقابل آن بنویسید.

الف کز اینسان است رسم خود پسندی

چنین افتند مستان از بلندی (.....)

ب مرغ زیرک که می‌رمیید از دام

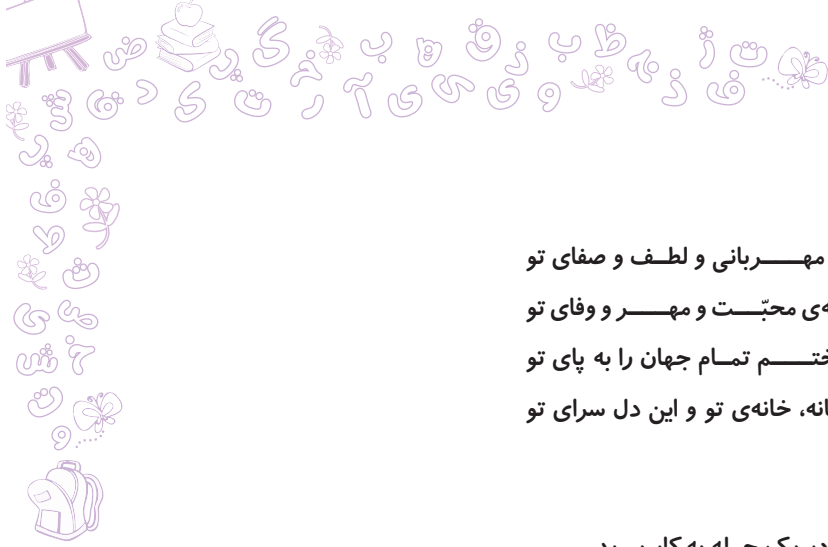
با همه زیرکی به دام افتاد (.....)

پ خشنودی تو مایه‌ی خشنودی من است

زیرا بود رضای خدا در رضای تو (.....)

ت تو را پرواز بس زود است و دشوار

ز نوکاران که خواهد کار بسیار؟ (.....)

۱۶ مفهوم کدام بیت با بقیه‌ی بیت‌ها متفاوت است؟

۱ ای مادر عزیز که جانم فدای تو	قربان مهربانی و لطف و صفای تو
۲ هرگز نشد محبت یاران و دوستان	هم پایه‌ی محبت و مهر و وفای تو
۳ گر بود اختیار جهانی به دست من	می‌ریختم تمام جهان را به پای تو
۴ مه‌رت برون نمی‌رود از سینه‌ام که هست	این خانه، خانه‌ی تو و این دل سرای تو

نگارش

۱۷ به کمک کلمه‌های زیر، دو ترکیب بسازید و هر ترکیب را در یک جمله به کار ببرید.

آغاز - اخلاق - سخن - نیکو

.....
.....

۱۸ یک متن کوتاه بنویسید و از کلمه‌های زیر در آن استفاده کنید.

رنگ - رفتار - علم - تفاوت - رعایت

.....
.....
.....

۱۹ عبارت زیر را به دلخواه کامل کنید.

اگر خوب و با دقت به اطراف خودمان

.....
.....

۲۰ پیام آخرین داستانی را که خوانده‌اید، در یک سطر بنویسید.

.....

۲۱ در عبارت‌های زیر، هم‌معنی کلمه‌های مشخص شده را بنویسید و جمله را با معنی جدید بازنویسی کنید.

الف پذیره شدنش همه بی‌درنگ (.....) :

.....

ب نمایان شد عطای او ز طومار خطای من (.....) :

.....

پ سراسر بخشش جانان طریق لطف و احسان بود (.....) :

.....

۱۹

درس ۲

پنج‌ره‌های شناخت

آمادگی برای آزمون تیزهوشان

۱ در کدام گزینه غلط املائی مشاهده می‌شود؟

- ۱ هیچ عجله نکنید، برای خوب فکر کردن، لازم است درنگ کنید.
- ۲ ما ریشه‌ی همه‌ی پدیده‌ها و اشیا را در اخلاق نیکو و رفتار پسندیده می‌دانیم.
- ۳ فاطمه به نمایندگی از گروه خود درخواست.
- ۴ با تفکرِ دربارهِی چهار واژه به اندیشه‌های تازه‌ای دست یافته‌اند.

تیزهوشان ۹۳ - ۹۲

۲ هم‌خانواده‌ی کلمات «نصیر، متحد» به ترتیب کدام است؟

- ۱ نصر، مهد
- ۲ اتحاد، ناصر
- ۳ منصور، وحدت
- ۴ نصر - اتحاد

تیزهوشان ۹۳ - ۹۲

۳ در کدام گروه، همه‌ی کلمه‌های داده شده با یک دیگر هم‌خانواده نیستند؟

- ۱ مدرسه، درس، تدریس
- ۲ علم، عامل، معلّم
- ۳ عدل، عادل، عدالت
- ۴ کشف، کاشف، مکتشف

تیزهوشان ۹۳ - ۹۲

۴ کدام گزینه، با کلمه‌ی مشخص شده هم‌معنی است؟

«بپرسیم و از پرسیدن نه‌راسیم.»

- ۱ نترسیم
- ۲ نگریزیم
- ۳ نمی‌پرسیم
- ۴ نگروریم

تیزهوشان ۹۵ - ۹۴

۵ در کدام یک از بیت‌های پایین «ترکیب وصفی» به کار رفته است؟

- ۱ به دست آهن تفته کردن خمیر
- ۲ به از دست بر سینه، پیشش امیر
- ۳ درد عشقی کشیده‌ام که می‌پرس
- ۴ زهر هجری چشیده‌ام که می‌پرس
- ۵ از راه اگر بمانی و روشن شود هوا
- ۶ تکلیف شهر خاطره‌های تو، روشن است
- ۷ خشنودی تو مایه‌ی خشنودی من است
- ۸ زی‌را بود رضای خدا در رضای تو

تیزهوشان ۹۵ - ۹۴

۶ در عبارت زیر، کدام یک از واژه‌های مشخص شده، «نهاد» است؟

«این همه خلق را که شما بینید، بدین چندین بسیاری، این همه را خالق است که آفریدگار ایشان است و نعمت بر ایشان، از وی است. آفریدگار را نباید پرستیدن و بر نعمت او سپاس‌داری باید کردن.»

- ۱ نعمت
- ۲ وی
- ۳ آفریدگار
- ۴ او

۷ نهاد بیت زیر کدام است؟

با چشم عقل گر نگاهی سوی من کنی / بینی هزار جلوه به نظاره کردنی

- ۱ من
- ۲ چشم عقل
- ۳ جلوه
- ۴ تو

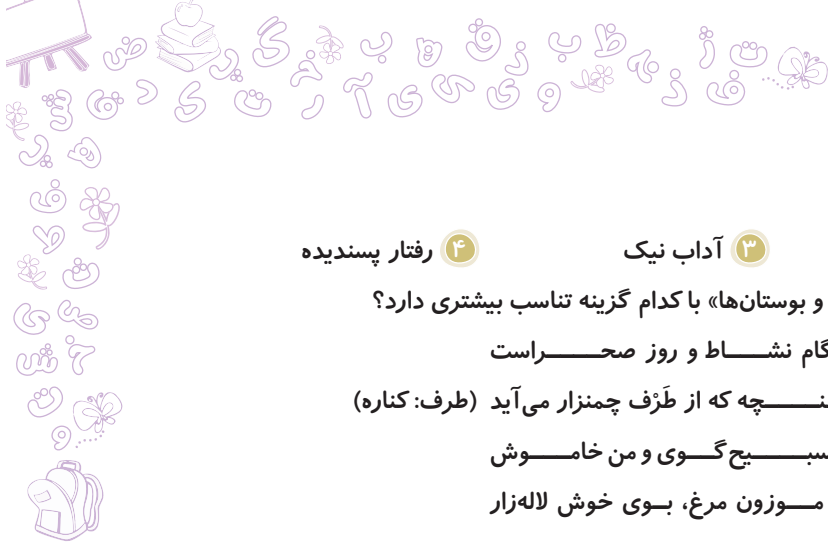
۸ در کدام گزینه «فعل» متفاوت است؟

- ۱ بهار از سردی من یافت گرمی
- ۲ عروس هستی از من یافت زیور
- ۳ دزد خزان آمد و کالا ربود
- ۴ افتاد ز گیر و دار گردون

۲۰

کتاب | فارسی ششم

۹ کدام گزینه «ترکیب وصفی» نیست؟

- ۱ شناخت بهتر ۲ گروه علم ۳ آداب نیک ۴ رفتار پسندیده

۱۰ مفهوم بیت «بی یاد تو نیست هیچ مرغی / در سبزه و باغ و بوستان‌ها» با کدام گزینه تناسب بیشتری دارد؟

- ۱ بوی گل و بانگ مرغ برخاست
 ۲ مرغان چمن نعره‌زنان دیدم و گریان
 ۳ گفتم این شرط آدمیت نیست
 ۴ خیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع
- ۱ هنگام نشاط و روز صحراست
 ۲ زین غنچه که از طَرف چمنزار می‌آید (طرف: کناره)
 ۳ مرغ تسبیح‌گوی و من خاموش
 ۴ ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

پاسخ تشریحی آزمون تیزهوشان

۱ ۳ درخواست ← برخاست

۲ ۴ نصیر، نصر / متحد، اتحاد

۳ ۲ «علم، معلّم» از «ع ل م»، ولی «عامل» از «ع م ل» است.

۴ ۱

۵ ۱ «آهن تفته»، ترکیب وصفی است.

۶ ۱ «نعمت» نهاد است.

۷ ۴ «تو» نهاد است که به آن «نهاد محذوف» می‌گویند.

۸ ۴ در سه گزینه‌ی (۱)، (۲)، (۳)، نهاد در ابتدای جمله و فعل بعد از نهاد آمده است، ولی در گزینه‌ی (۴) فعل در ابتدای جمله

آمده است.

۹ ۲ «گروه علم» ترکیب اضافی است.

۱۰ ۳ هر دو بیت سؤال و گزینه‌ی (۳) به «ذکر خدا گفتن توسط تمام موجودات جهان» اشاره می‌کند.

۳

درس ۲

پنجمره‌های شناخت

سواد خواندن

با توجه به متن داستان **دهد، به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.**

۱ دهدد و پیرزن چگونه با هم آشنا شده بودند؟

۲ وقتی پیرزن دهدد را نجات داد، دهدد به او چه گفت؟

۳ به نظر شما کدام عامل باعث گرفتاری دهدد شد؟

- ۱ زیرکی ۲ بی‌توجهی ۳ ترس ۴ طمع

۴ منظور اصلی داستان در کدام بیت بیان شده است؟ (توضیح دهید.)

- ۱ مندی‌شش که دام هستت یا نه
 ۲ ای مرغک خرد ز آشیانه
 ۳ پریدن بی‌پر تدبیر، مستی است
 ۴ مرار در دام‌ها بس‌بستند
- ۱ بر مردم چشم، دیدن آموز
 ۲ پرواز کن و پریدن آموز
 ۳ جهان را که بلندی، گاه پستی است
 ۴ ز بالم کودکان پرها شکستند

بیطار و مرد بیمار

مردی چشم درد گرفت و پیش بیطار (: دامپزشک) رفت و گفت که: « درد چشم را درمان کن. » بیطار از آنچه در چشم چارپایان می ریخت، در چشم او ریخت و مرد کور شد. مرد شکایت به قاضی برد و گفت: « این بیطار مرا خر فرض کرده و از آنچه در چشم چارپا می ریخت، در چشم من فرو ریخت و کور شدم. » قاضی گفت: « بر بیطار هیچ تاوانی و جزایی نیست، اگر تو خر نبودی با حضور طبیبان حاذق (: ماهر) پیش بیطار نمی رفتی. »

ندهد هوشمند روشن رای به فرومایه، کارهای خطیر
بوریا با ف اگر چه با فنده است نبرندش به کارگاه حریر (بوریا با ف : حصیر با ف)

۱ چرا مرد بینایی اش را از دست داد و کور شد؟

۲ اشتباه مرد چه بود؟

۳ منظور از بیت « بوریا با ف اگر چه با فنده است / نبرندش به کارگاه حریر » چیست؟

۴ مفهوم اصلی حکایت را در یک خط بنویسید.

۵ این حکایت در چه مواقعی می تواند به کار رود؟

۱ هنگامی که برای شخصی در سفر اتفاقاتی می افتد و نمی داند دلیلش چیست.

۲ وقتی که کسی از روی بی فکری اشتباهی بزرگ مرتکب می شود و پشیمان می شود.

۳ وقتی که کسی در مسابقه یا آزمونی شکست می خورد و دیگران را مقصر می داند.

۴ وقتی که کسی از روی بی فکری کار اشتباهی انجام می دهد و پی به اشتباهش نمی برد.

۳۳

کتابخانه فارسی ششم

درس ۳ هوشیاری

واژه‌نامه

کمند: ریسمان، طناب، بند

باز: نوعی پرنده‌ی شکاری

قصد: تصمیم

پیوسته: همیشه

مَلِک: پادشاه

تاخت: در این درس یعنی دوانیدن اسب

چیره: پیروز

زلال: گوارا

اتفاقاً: ناگهان

مرگب: آن چه بر آن سوار شوند؛ مانند اسب

مالامال: لبریز، پر

آزرده‌خاطر: ناراحت

مجال: فرصت

هلاک: نابودی، نیست شدن

بی‌درنگ: بی‌توقف، فوری

سرآسیمه: سرگردان، مضطرب

میل: خواسته، رغبت

صواب: درست، شایسته

دَر: مروارید

خشت: آجر خام

ملال: رنج و سختی

گزیده: انتخاب‌شده

لاف‌زدن: گفتار بیهوده گفتن، گرافه‌گویی

دماغ‌پرور: آنچه مایه‌ی نوازش مغز و اعصاب گردد، خوشبو

خاطر: آنچه از دل گذرد، اندیشه و خیال

رکاب‌دار: پیاده‌ای که همراه سواره راه می‌رود.

ملال: بی‌زاری، غم، اندوه

۳۳

درس ۳ | هوشیاری

مفاهیم درس

با این که سخن به لطف آب است کم گفتن هر سخن صواب است

مفهوم: با این که سخن مانند آب باطراوت و شادی‌بخش است، اما درست آن است که کمتر سخن بگوییم.

آب ارچه همه زلال خیزد از خوردن پر ملال خیزد

مفهوم: اگرچه آب گوارا است، ولی زیاد خوردن آن باعث رنج و سختی می‌شود.